

УДК 33.614.8.62.7

Ю. В. Гірман,
Голова Наглядової ради ПАТ "Банк Альянс", м. Київ, Україна

СИТУАТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В РАМКАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Yu. Girman,
Chairman of Supervisory Board in PJSC "Bank Alliance", Kyiv, Ukraine

SITUATIONAL APPLICATION OF FINANCIAL MONITORING ELEMENTS WHILE PROVIDING THE FINANCIAL SECURITY OF BANK

У статті розглянуто взаємозв'язок інструментів фінансового моніторингу із забезпеченням концептуальних засад фінансової безпеки банку. Наведено особливості проведення поглибленої перевірки щодо сумнівного клієнта та обґрунтовано загальне оптимальне рішення шляхом ситуативного аналізу практичних прикладів. Встановлено особливості структурного аналізу пошуку інформації щодо клієнта в сучасних умовах за рахунок ситуативного аналізу здобуття фінансової інформації. Описано процедуру пошуку надійних джерел інформації про кінцевого бенефіціарного власника — реального контролера бізнесу. Встановлено процедуру ідентифікації джерел походження статків та коштів клієнтів, які є ПЕП, що становить собою один з найважливіших компонентів процесу детальної ідентифікації клієнта згідно з рекомендаціями FATF. Запропоновано формат реінкарнації та відтворення ділових відносин з клієнтом, коли клієнт після першої відмови в обслуговуванні за результатами аналізу служб фінансової безпеки або фінансового моніторингу прагне повторно здійснити операцію на заданих умовах невизначеності.

The article deals with the relationship between financial monitoring instruments and ensuring the conceptual framework of financial security of the bank. The peculiarities of in-depth inspection of a questionable client were disposed and the general optimal solution was substantiated by situational analysis of practical examples. The peculiarities of the structural analysis of clients' information search in modern conditions are established due to situational analysis of obtaining financial information. The research procedure of reliable information sources about the final beneficiary owner — the real controller of business was described. The procedure for identifying sources of origin of funds and clients' costs, which are close to PEP, was established, in order to become one of the most important components of detailed customer identification process in accordance with the FATF recommendations. The format of reincarnation and reproduction of business relations with the client is offered, as well when the client, after the first refusal of service based on the results of the financial security or financial monitoring services analysis, seeks to re-execute the transaction under the given conditions of uncertainty.

Ключові слова: кінцевий бенефіціарний власник, забезпечення фінансової безпеки банку, детальна перевірка клієнтів, фінансова операція, ситуативний аналіз, селекція, ризик-орієнтований підхід.

Key words: final beneficiary owner, providing financial security of the bank, detailed client check, financial transaction, situational analysis, selection, risk-oriented approach.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

На сьогоднішній день НБУ передбачена така позиція, коли клієнт банку має вивчатися самостійно фінансовою установою на предмет фіктивності та порушень у податково-митному векторі, виводу капіталу з країни в рамках зовнішньоекономічної діяльності, діяльності на фондовому ринку в узгодженні з законодавчими актами. Така відповідальність є додатковим навантаженням та ризиком для комерційного банку, через які може порушуватись комплексне дотримання фінансової безпеки (ФБ) банку та ставиться під загрозу саме існування ліцензії фінансової уста-

нови. На нашу думку, фінансовий моніторинг є складовою частиною ФБ банку та виконує стабілізаційну функцію соціально-економічного розвитку, за рахунок нівелювання та фільтрації фіктивних операцій та підтримки реального сектору економіки. Протягом 2014—2016 років було значно посилено позиції фінансового моніторингу в діяльності НБУ, через що було виведено ряд установ з ринку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Від ефективності фінансового моніторингу залежить фінансова безпека комерційного бан-

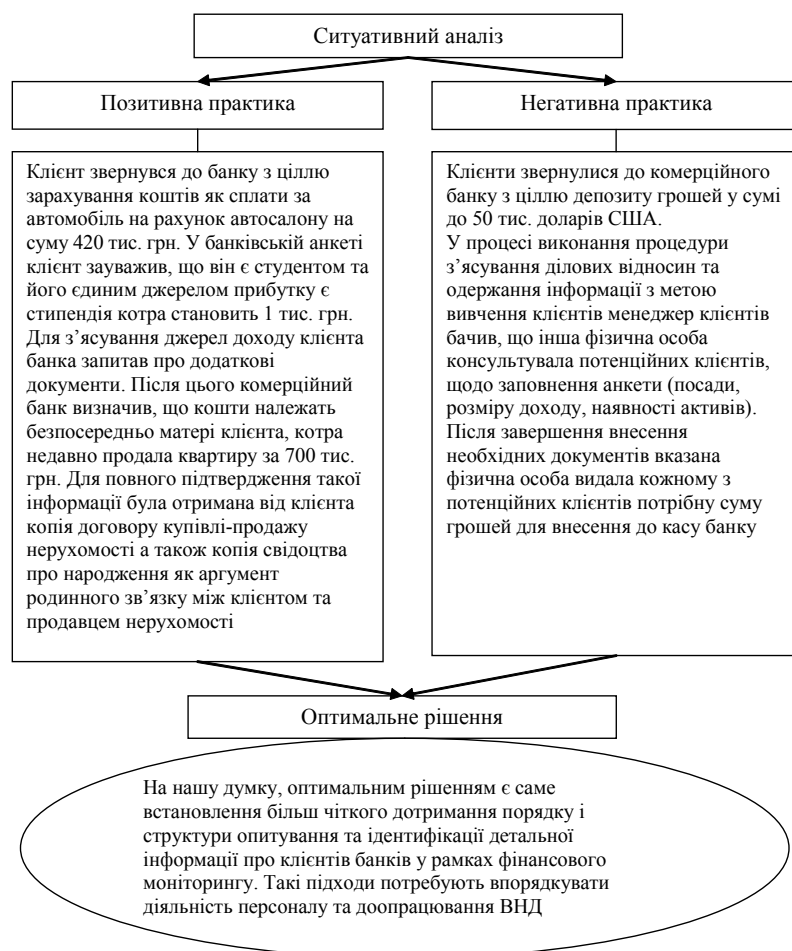

Рис. 1. Ситуативний аналіз у забезпеченні ФБ банків

Джерело: складено автором на основі [6, с. 36].

ку, його репутаційні та операційні ризики. Фінансовий моніторинг як базовий інструмент у сфері відмивання активів, отриманих незаконним шляхом через комерційні банки, вивчався фахівцями з фінансів, адміністративного і фінансового права а саме: О. Глущенко, О. Куришко, М. Прошунін, О. Кальман, С. Буткевич, А. Клименко, Є. Павліченко та інші. У вітчизняному банківському секторі було накопичено значний досвід промислової реалізації та фактичного здійснення фінансового моніторингу із виділенням кращих практик на ринку, поряд із обмеженими теоретичними дослідженнями його конкретизованих аспектів. Проте на сьогоднішній день лишається невирішеним питання хронології дій при застосування фінансового моніторингу в якості елемента забезпечення ФБ банку, зокрема у питаннях поглибленої перевірки клієнтів, ризик-орієнтованого підходу банку та селекції фінансових операцій.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є впорядкування залежності фінансового моніторингу з забезпеченням

фінансової безпеки банку, з урахуванням ситуативного аналізу при поглибленій перевірці клієнтів, ризик-орієнтованого підходу банку та селекції фінансових операцій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансовий моніторинг є базовим інститутом державної системи відмивання коштів та протидії зловживань діяльності "тіньової" економіки. В Україні фінансовий моніторинг отримав ознаки процесу, який безпосередньо пов'язаний із забезпечення ФБ банків на сьогоднішній день постає структурним утворенням фінансово-господарського сектору країни, щодо врегулювання взаємозв'язку між його суб'єктами та регулюючими та правоохоронними органами [4, с. 185].

Порушення вимог та норм фінансового моніторингу несуть в собі значні загрози для поточної діяльності комерційного банку та можуть бути хеджовані за рахунок:

- ідентифікації ризикових для банку ситуацій в рамках потенційних порушень та загроз;
- превентивізації проведення транзитних операцій через банк в

рамках розрахунково-касового обслуговування клієнта;

- проведення перевірки юридичних осіб та фізичних осіб в момент відкриття рахунку, через погодження зі службою безпеки банку;
- організація поглибленого навчання фронт-офісу банку з метою запобігання та контролю за небажаними контактами з клієнтами.

Небажаними контактами з клієнтами будемо вважати цільове спілкування потенційного суб'єкта звернення до банку, в ході якого забезпечується, яке найбільше розкривається в ході проведення ситуативного аналізу та вивчення прецедентного досвіду серед представників банківської системи [8, с. 329].

Проведемо ситуативний аналіз позитивної та негативної практик функціонування банків у рамках забезпечення ФБ у практичних аспектах відповідності фінансового моніторингу. В рамках даного ситуативного аналізу формується оптимальне рішення

Розглянемо ситуативний аналіз в рамках забезпечення ФБ банків на рисунку 1, який передбачає детальний аналіз ситуацій на базі прак-

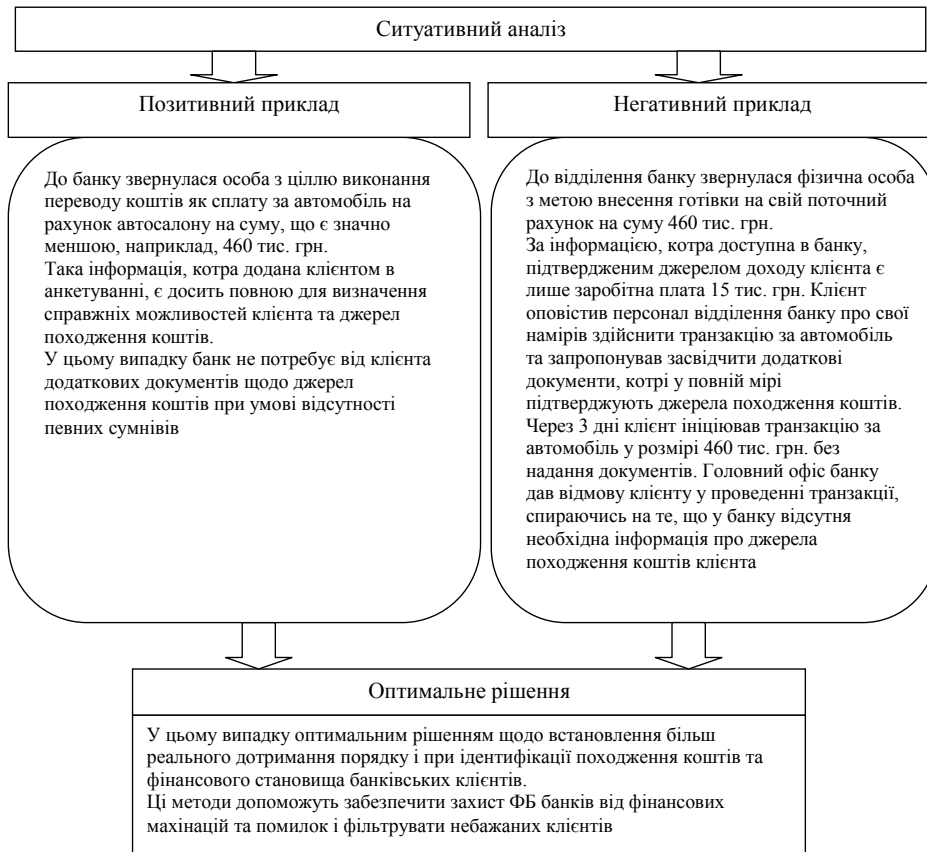

Рис. 2. Ситуативний аналіз здобуття фінансової інформації клієнтів

Джерело: складено автором на основі [5, с. 80].

тичного досвіду провідних вітчизняних банків.

Розглянемо діючі методики які застосовувалися при з'ясуванні стандартних порушень ФБ фінансового посередника та адаптуємо їх під вибірккову систему індикаторів порушень фінансового моніторингу банку в рамках протидії загроз співпраці з клієнтами та зовнішнім середовищем. Подібна методика базується на основі імплементації моделі варіативного предиктора, зображеного у матричному вигляді можливим за рахунок якої вбачається можливим представлення результатів діяльності комерційного банку з вхідним потоком клієнтів та запитам зовнішнього середовища щодо захищеності фінансових інтересів його суб'єктів, а й виявлення негативних змін у значеннях індикаторів фінансової безпеки, установлення причини виявлених відхилень, що дає змогу вчасно розробити заходи, спрямовані на захист фінансових інтересів учасників фонд і вдосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки [9, с. 84].

Оскільки певне клієнтське коло чи специфічні фінансові операції можуть становити високу загрозу для формування якісного комплексного висновку по діяльності комерційного банку, яке докорінно може змінити підходи

до сприйняття діяльності цього банку на ринку регулятором і стимулювати його до виведення фінансової установи з ринку. Звісно наслідковий сценарій є небажаним і недопустимим з боку НБУ, тому у часовому проміжку використовується тенденція та методичні підходи по реалізації типових банківських операцій в конкретному комерційному банку з урахуванням циклічності, схожості типовості та ступеню фіктивності [2, с. 10].

Окремим кроком пропонується розглянути ситуаційний аналіз щодо здобуття фінансової інформації про клієнтів в рамках проведення фінансового моніторингу по їхніх операціях та встановлення критичних точок зіткнення запитів і

функціонального процесу фронт-офісу банку. Цей підхід було зображено на рисунку 2.

Єдиний підхід у рамках прийняття оптимального рішення банком є малоімовірним на практиці, бо диверсифікація джерел надходження коштів будь-якої фізичної особи може складатися з широкого переліку варіантів, яким не може бути прописаний регламентом для фронт офісу, зокрема допомога родичам або приватні борги клієнта є комплексним та непрозорим процесом який потребує додаткового часу на узгодження.

Індикатори відповідності поданої клієнтської інформації, на нашу думку, повинні перевірятися на адекватність та потенційне незбігання з аналогічними галузями зайнятості, бізнес-моделями управління, практичним досвідом кредитно-депозитного управління комерційного банку.

Встановлення економічного змісту фінансової операції клієнта в рамках системи забезпечення ФБ банку є спільною метою комплексу служб банку в стриманні умов стабільності для останніх.

Запропонуємо формат реінкарнації та відтворення ділових відносин з клієнтом, коли клієнт після першої відмови в обслуговування

після аналізу служб фінансової безпеки або фінансового моніторингу прагне повторно здійснити операцію в заданих умовах невизначеності. Такий формат передбачає окрім класичних інструментів скорингу, аналізу фінансового стану та відповідності продукту використання наступних особливостей: зіставлення біхевіористичних характеристик клієнта та даних поглибленої перевірки з метою ідентифікації справжньої мети проведення фінансової операції; пошук альтернатив з боку клієнта чи банку, направлених на задоволення клієнтського запиту з аналізом послідувочої реакції та звернення в іншому суб'єкті господарювання (банку); постановка направлених пасток та додаткових ініціатив підкріплених збільшеною тарифікацією послуги, що пропонується в рамках повторного звернення [4, с. 184].

Не виключені випадки групового зловживання коли в фіктивних схемах приймають участь декілька і більше клієнтів а також банків, змінюючи при цьому призначення платежів та трасу їх проходження з метою транзитивання та укриття від несплати податків або крадіжок коштів.

Отже, проведемо хронологію аналітичного процесу обробки інформації про фінансову операцію клієнта для забезпечення ФБ банку на рис. 3.

Деталізація клієнтської інформації передбачає можливість повторних запитів та з'ясування клієнтських станів, за рахунок вербальних роз'яснень та письмових обґрунтувань у контексті забезпечення фінансової платоспроможності та ФБ банку. Зміст та поглиблене вивчення фінансової операції клієнта в рамках за-

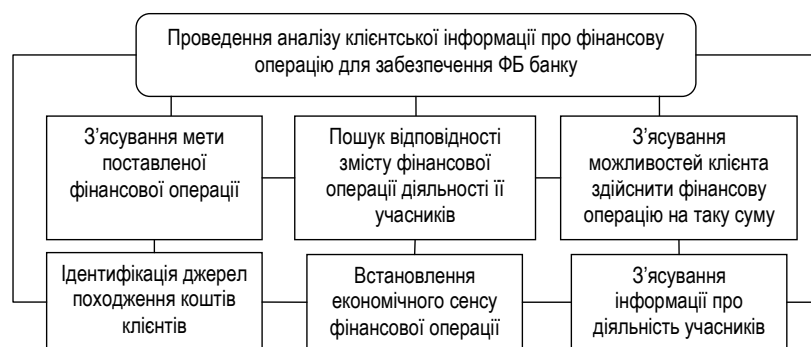

Рис. 3. Аналіз інформації про фінансову операцію для забезпечення ФБ банку

безпечення ФБ банку носить визначний сенс та об'єднує у собі такі масиви даних яким притаманна нестійкість, нелінійність та вибірковість [1, с. 360].

Найбільш ефективно засади забезпечення фінансового моніторингу можна проаналізувати, розібравшись з практичними випадками, долучивши до них власне відношення виходячи з поставлених завдань.

Сумнівність чи фіктивність клієнта визнана всередині функціональних підрозділів банку вважається умовною та не є показовим чинником, а лише відображає стратегічний вектор поведінки з клієнтами в банку. Налагодження відносин з іншим, досі не знайомим клієнтським колом встановлює прерогативу та перепони розвитку, в разі необґрунтованої відмови клієнту в обслуговування, мотивуючи порушення фінансової безпеки та фінансового моніторингу. Напроти клієнта необхідно долучати до прозорої перевірки відповідно до методики поглибленої перевірки із отриманням згоди на опрацювання персональних даних та зустрічним уточненням інформації по іншим банкам.

У певних встановлених поточним законодавством подіях, комерційний банк як учасник первинного фінансового контролінгу зобов'я-

Таблиця 1. Методика проведення детальної перевірки клієнтів банку

Методика проведення детальної перевірки клієнтів банку			
1. З'ясування більшого обсягу інформації про клієнта з ціллю визначення ризиків	- пошук інформації щодо членів сім'ї та близьких бізнес-партнерів, зокрема долучення їх кредитної історії та даних з минулого до аналізу	- пошук негативної інформації у ЗМІ стосовно клієнта, його партнерів, роботодавців чи контрагентів	- пошук інформації щодо минулої та теперішньої ділової діяльності клієнта або його КБВ
2. Покращення якості інформації про клієнта, яка отримується з метою ідентифікації та вивчення шляхом	- перевірки законності джерел походження коштів та активів клієнта та їх відповідності наявній в банку інформації про клієнта та зміст його діяльності	- встановлення вимоги щодо здійснення першої операції по рахунку клієнта із використанням рахунку такого клієнта, відкритого в іншому банку	- кодування ознак фіктивності по клієнту за рахунок символів фінансових операцій, деталізації фінансового стану та строку функціонування клієнта на ринку
3. Збільшення частоти уточнення інформації про клієнта з метою управління виявленими ризиками	- отримання дозволу керівництва на встановлення/підтримання ділових відносин з метою забезпечення обізнаності керівництва щодо ризиків ВК/ФТ	- збільшення частоти та глибини аналізу операцій клієнта з метою виявлення нетипових чи неочікуваних операцій, які можуть викликати підозру у ВК/ФТ	- збільшення частоти уточнення інформації про клієнта, щоб переконалися, що ризик клієнта не змінився та залишається підконтрольним

Джерело: складено автором на основі [5, с. 80].

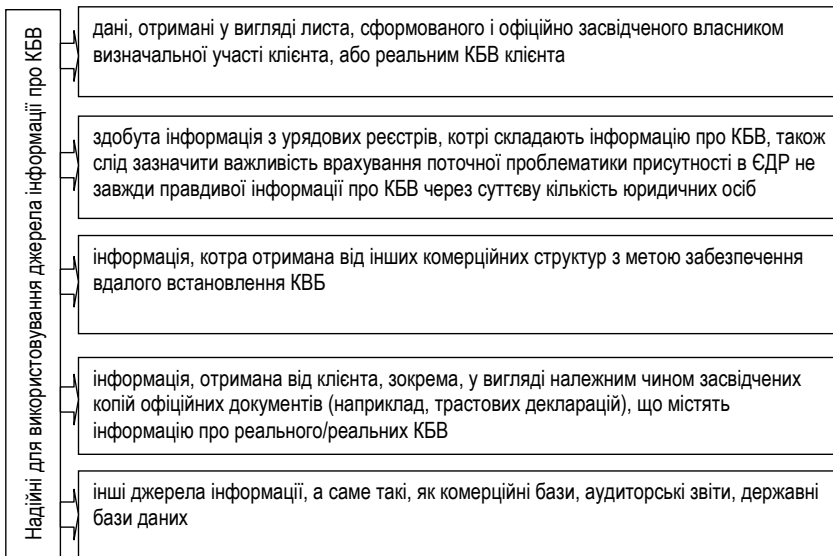

Рис. 4. Надійні джерела інформації про КБВ

Джерело: складено автором на основі [3, с. 318].

заний забезпечити поглиблену перевірку клієнта для його ж власної фінансової безпеки. У таблиці 1 показані способи забезпечення детальної перевірки клієнтів в їх варіації [2, с. 10].

Узгодження заходів вітчизняних банків з міжнародними стандартами щодо відмивання коштів та фінансування тероризму (ПВК/ФТ) окреслено те, що комерційна установа повинна сформулювати кінцевого бенефіціарного власника (КБВ) та запровадити реалізацію заходів з ідентифікації особи клієнтів таким методом, щоб вона була повністю впевнена в тому, що вона знає, хто є КБВ.

Така інформація є суворо цінною для розуміння та забезпечення банком проведення чіткого оцінювання потенційних ризиків ВК/ФТ, які здебільшого притаманні бізнес відносинам з певним клієнтом, з ціллю реалізації на базі ризик-орієнтованої методики відповідних заходів обережності та елімінації вживання своїх послуг для ВК/ФТ. Некоректність у з'ясуванні правильної та своєчасної інформації про КБВ полегшує ВК/ФТ, маскуючи:

- особи знайомих або підозрюваних у скоєнні злочинів;
- істинну ціль відкриття рахунку або збільшення капіталу;
- основну мету розпорядження коштами або майном, які пов'язані з іншою юридичною особою [7, с. 158].

Під час встановлення КБВ банк мусить використовувати перевірені джерела інформації, базуючись у процесі їх селекції ризик-орієнтованим методом. Документарний обіг впливає на реалізацію політики забезпечення ФБ банку, бо

саме така служба як фінансовий моніторинг, вичерпно асистує правлінню банку та службі економічної безпеки у питаннях запобігання порушень та сумнівних процедурних моментів оформлення взаємовідносин клієнта з банком. Пропонуємо переглянути на рисунку 4 види джерел інформації, котрі необхідні для використовувати при встановленні контролерів бізнесу.

Встановлення джерел походження статків та коштів банківських клієнтів, які є ПЕП, становить собою один з найважливіших компонентів процесу детальної ідентифікації клієнта згідно з рекомендацій

FATF. У встановлених законодавством правилах, банк здійснює належні заходи щодо встановлення джерел походження статків та коштів клієнтів, які є ПЕП. При цьому банк:

- до узгодження бізнес відносин, відкриття рахунку, здійснює відповідні заходи щодо з'ясування джерел походження статків та коштів клієнта;
- протягом бізнес відносин, банк застосує ряд заходів щодо з'ясування джерел походження коштів клієнта (при виконанні впродовж ділових відносин фінансових операцій на суми, які в суцільному обсязі суттєво перевищують розмір коштів, які банком були встановлені на етапі запровадження бізнес відносин).

ВИСНОВКИ

У рамках дослідження сформовано оптимальне рішення щодо подальших ділових стосунків за рахунок застосування ситуативного аналізу інформації по клієнтам, які викликають сумніви за ознаками фінансового моніторингу. Встановлено список необхідної інформації, а саме інформації, котра є у відкритому доступі, додаткових документів та офіційних документів, які можна з впевненістю використовувати під час проведення аналізу повинні бути повноцінними для розуміння комерційного банку про джерела походження статків та коштів для забезпечення ФБ комерційних структур, за рахунок чого було удосконалено методику проведення детальної перевірки клієнтів банку.

Обґрунтовано комплексність понять фінансова безпека банку та фінансовий моніторинг, як цілісна система взаємозв'язків із зовнішнім

середовищем. Запропоновано формат реінкарнації та відтворення ділових відносин з клієнтом, коли клієнт після першої відмови в обслуговування після аналізу служб фінансової безпеки або фінансового моніторингу прагне повторно здійснити операцію в заданих умовах невизначеності.

Встановлено, що для ідентифікації кінцевого бенефіціара та в рамках поглибленої перевірки банк може вживати не тільки інформацію з підтверджених джерел, або мереж, але і намагається здобувати інформацію іншими шляхами для отримання найбільш новітніх даних за для уникнення формального способу аналізу інформації.

Література:

1. Азаренкова Г.М. Моніторинг показників діяльності банку для підвищення його кредитоспроможності / Г.М. Азаренкова, Б.В. Самородов, О.В. Мельниченко // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 12. — С. 356—368. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/are_2014_12_42

2. Александров О.В. Фінансовий моніторинг. Транспарентність і нові принципи ведення бізнесу: виклики сучасного фінансового світу / О.В. Александров, М.О. Зубарєв // Фінансовий простір. — 2014. — № 1. — С. 8—15.

3. Барановський О.І. "Відмивання" грошей: сутність та шляхи запобігання / О.І. Барановський: Вид-во "Форт", 2003. — 472 с.

4. Борисенкова А.В. Фінансовий моніторинг як інститут державного фінансового контролю / А.В. Борисенкова // Ефективність державного управління. — 2013. — Вип. 36. — С. 182—188.

5. Возняковська К.А. Фінансовий моніторинг як інструмент протидії легалізації (відмивання) злочинних доходів / К.А. Возняковська // Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія". — 2012. — Вип. 1. — С. 79—90. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vchfo_-2012_1_10

6. Довгань Ж.М. Індикатори та моніторинг фінансової стійкості банківської системи / Ж. Довгань // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2011. — Вип. 2. — С. 31—40.

7. Ключко Л.А. Фінансовий моніторинг та комплаєнс-контроль в банках / Л.А. Ключко // Финансы, учет, банки. — 2014. — Вып. 1. — С. 153—160. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fub_2014_1_22

8. Симов'ян С.В. Первинний фінансовий моніторинг як метод банківського контролю у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом / С.В. Симов'ян // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2012. — № 2. — С. 323—332.

9. Тищенко В.В. Фінансовий моніторинг як елемент системи економічної безпеки банку / В.В. Тищенко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2016. — № 3. — С. 81—86.

References:

1. Azarenkova, H.M. Samorodov, B.V. and Mel'nychenko, O.V. (2014), "Monitoring indicators of the bank to increase its creditworthiness", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 12, pp. 356—368.

2. Aleksandrov, O.V. and Zubarev, M.O. (2014), "Financial monitoring. Transparency and new business principles: the challenges of the modern financial world", *Finansovij prostir*, vol. 1, pp. 8—15.

3. Baranovs'kyj, O.I. (2003), "Vidmyvannia" hroshej: sutnist' ta shliakhy zapobihannia ["Money laundering": the essence and ways to prevent it], *Vyd-vo Fort, Kharkiv, Ukraine*.

4. Borysenkova, A.V. (2013), "Financial monitoring as an institution of state financial control", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 36, pp. 182—188.

5. Vozniakovs'ka, K.A. (2012), "Financial monitoring as a tool to counteract the legalization (laundering) of criminal proceeds", *Visnyk Chernivets'koho fakul'tetu Natsional'noho universytetu "Odes'ka iurydychna akademiia"*, vol. 1, pp. 79—90.

6. Dovhan', Zh.M. (2011), "Indicators and monitoring of financial stability of the banking system", *Visnyk Ternopil'skoho natsional'noho ekonomichnoho universytetu*, vol. 2, pp. 31—41.

7. Kliusko, L.A. (2014), "Financial monitoring and compliance control in banks", *Fynansy, uchet, banky*, vol. 1, pp. 153—160.

8. Symov'ian, S.V. (2012), "Primary financial monitoring as a method of bank control in the area of prevention and counteraction to the legalization (laundering) of proceeds from crime", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav*, vol. 2, pp. 323—332.

9. Tyschenko, V.V. (2016), "Financial monitoring as an element of the bank's economic security system", *Visnyk Skhidnoukrains'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, vol. 3, pp. 81—86.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2018 р.